

مِنْ كُنْتِ
مَوْلَاةً
فَفَكْلَانِ
مَوْلَاةً

داستان غدیر خم از زبان
امام باقر علیه السلام

ترجمه، تهیه و تنظیم:

زیباکتاب؛ مرکز تخصصی پیش تولید کتاب

از امام باقر علیه السلام روایت شده است که پیامبر صلی الله علیه و آله از مدینه آهنگ حج گزاردن کرد و در آن هنگام همه احکام شرعی جز حج و ولایت را بر قوم خود ابلاغ فرموده بود؛

در این هنگام جبرئیل به حضورش آمد و گفت: ای محمد! خدایت سلام می‌رساند و می‌فرماید: من هیچ یک از پیامبران و فرستادگان خویش را قبض روح نمی‌کنم مگر پس از آنکه دین خود را به حد کمال برساند و حجت و برهان خویش را تأکید کنم و از این دین دو چیز بر عهده تو باقی مانده است که بر قوم خود ابلاغ کنی و برسانی، فریضه حج و فریضه ولایت و اینکه خلیفه پس از تو کیست؛

و من هیچ گاه زمین خود را از حجت خالی نگذاشته و هرگز آن را خالی نخواهم گذاشت و اکنون خدایت فرمان می‌دهد که به قوم خود ابلاغ کنی برای حج آماده شوند و خودت حج بگذاری و هر کس که از شهرنشینان و ساکنان حومه و اعراب اطراف می‌توانند حج بگذارند با تو همراه باشند تا مراسم حج را هم به آنان بیاموزی، همان گونه که نماز و زکات و روزه و احکام آن‌ها را به ایشان آموخته‌ای و مردم را در این دو مسأله هم چنان آموزش دهی که موارد دیگر دین را آموزش داده‌ای.

منادی پیامبر صلی الله علیه و آله میان مردم ندا داد که همانا رسول خدا آهنگ حج دارد تا مراسم و اعمال آن را به شما آموزش دهد و همان گونه که از دیگر احکام دین شما را آگاه کرده است، از این هم آگاه فرماید؛

و چون پیامبر صلی الله علیه و آله بیرون آمد مردم هم بیرون آمدند و گوش به سخنان ایشان دادند و به اعمال آن حضرت می‌نگریستند و هم‌چون ایشان رفتار می‌کردند. شمار همراهان پیامبر صلی الله علیه و آله که در حج شرکت کردند، از مردم مدینه و حومه و دیگر اعراب، حدود هفتاد هزار یا بیشتر بودند، به شمار همراهان موسی علیه السلام که از ایشان برای هارون بیعت گرفت. و در واقع تلبیه گفتن و احرام بستن در تمام فاصله مدینه تا مکه پیوسته بود؛

و چون رسول خدا صلی الله علیه و آله در عرفات وقوف فرمود، جبرئیل به حضورش رسید و گفت: ای محمد! خدای وَعَلَّمَ سلامت می‌رساند و می‌فرماید: همانا مرگ تو نزدیک و مدت عمرت سپری شده است و من تو را به چیزی که از آن چاره و گریزی نیست پیش می‌برم. اکنون وصیت خویش فراهم ساز و آنچه از علوم و میراث علوم پیامبران پیش از تو و سلاح و تابوت سکینه نزد تو هست و همه آیات پیامبران پیشین را به وصی و خلیفه بعد از خودت تسلیم کن که او حجت بالغه من بر مردم است و او علی بن ابی طالب علیه السلام است و او را برای مردم به این سمت منصوب کن و از او عهد و پیمان لازم را بگیر و به مردم هم تذکر بده که عهد و پیمانی را که از ایشان گرفته‌ام فرایاد آورند که باید ولی مرا دوست داشته باشند و مولای ایشان و مولای هرزن و مرد مؤمن علی بن ابی طالب علیه السلام است؛

و همانا که من هیچ یک از پیامبران را قبض روح نمی‌کنم مگر پس از اینکه دین خود را کامل کنم و نعمت خود را با ولایت

اولیای خود و ستیز با دشمنان خویش به کمال برسانم و این موضوع بستگی به کمال توحید و دین و اتمام نعمت من بر خلق من دارد و باید از ولی من پیروی و فرمانبرداری کنند؛ و من هیچ‌گاه زمین را بدون قیّم رها نمی‌کنم و همان حجت من بر خلق من است و «امروز دین شما را برای شما کامل و نعمت خود را بر شما تمام کردم و آیین اسلام را برای شما برگزیدم.»

علی ولی من است و مولای هر مرد و زن مؤمن؛

علی بنده من و وصی پیامبر من و خلیفه پس از او و حجت بالغه من بر خلق من است. فرمانبرداری از او وابسته و پیوسته به فرمانبرداری از محمد صلی الله علیه و آله است و فرمانبرداری از محمد صلی الله علیه و آله پیوسته به فرمانبرداری از من است هر کس از محمد صلی الله علیه و آله فرمان برد، از من فرمان برده است و هر کس از او سرپیچی کند از من سرپیچی کرده است و من او را نشانه میان خود و خلق خویش قرار داده‌ام. هر کس او را بشناسد مؤمن و هر کس او را نشناسد کافر است و هر کس به بیعت او شرک ورزد مشرک است. هر کس روز رستاخیز با ولایت **علی** علیه السلام با من روبرو شود وارد بهشت خواهد شد و هر آن کس با دشمنی او با من رویا روی شود، به آتش در خواهد افتاد؛

اکنون ای محمد! **علی** را منصوب کن و بر مردم بیعت بگیر و عهد و میثاق مرا که از ایشان گرفته‌ام فریادشان آور که من تو را به سوی خویش فرا می‌گیرم؛

پیامبر صلی الله علیه و آله در این مورد از قوم خویش و آنان که منافق و

بدبخت بودند بیم کرد که پراکنده شوند و به آیین جاهلی خویش باز گردند که از دشمنی و ستیزه‌های نفسانی آنان نسبت به **علی علیه السلام** آگاه بود. پیامبر صلی الله علیه و آله از جبرئیل خواست که از خداوند مسألت فرماید که از مردم در امان باشد و منتظر ماند تا جبرئیل این موضوع را از پیشگاه خداوند ابلاغ کند و تبلیغ این موضوع را به تأخیر انداخت تا به مسجد خیف رسید؛

جبرئیل در مسجد خیف به حضور پیامبر آمد و به ایشان گفت عهد خود را انجام دهد و **علی** را منصوب فرماید. ولی موضوع در امان بودن از مردم را ابلاغ نکرد تا آنکه پیامبر صلی الله علیه و آله به منطقه کراع الغمیم که میان مکه و مدینه است رسیدند؛

آنجا جبرئیل به حضور ایشان باز آمد و موضوع را بازگو کرد ولی همچنان موضوع در امان بودن از مردم را بیان نکرد و پیامبر به جبرئیل فرمود: بیم از آن دارم که قوم من مرا تکذیب کنند و گفتار مرا در باره **علی علیه السلام** نپذیرند و حرکت فرمود؛

و چون به غدیر خم که سه میل قبل از جحفه است رسیدند. پنج ساعت از روز گذشته جبرئیل با فرمان استوار و امان از مردم باز آمد و گفت: ای محمد! خدای صلی الله علیه و آله سلامت می‌رساند و چنین می‌فرماید:

«ای پیامبر! آنچه از خدای تو بر تو نازل شد تبلیغ کن و اگر نرسانی رسالت خدا را انجام نداده‌ای و خدای ترا از شرم مردم محفوظ می‌دارد و همانا به تحقیق خداوند قوم کافر را هدایت نمی‌کند»؛

گروه‌های پیشتاز مسلمانان در این هنگام نزدیک جحفه رسیده بودند. دستور داده شد آنان را که جلو رفته بودند به این مکان برگردانند و کسانی را هم که از دنبال می‌رسیدند همه را آنجا نگه داشتند تا پیامبر صلی الله علیه و آله علی علیه السلام را به امامت منصوب فرماید و آنچه را که خداوند در این مورد نازل فرموده است به آنان ابلاغ کند. و به پیامبر وحی شده بود که خداوندش از شر مردم محفوظ می‌دارد؛

و پیامبر دستور داد ندا دهند که همگان جمع شوند و کمی از راه به سمت راست رفت و خود را کنار مسجد غدیر رسانند که جبرئیل از سوی خداوند چنین فرمان داده بود. و آنجا چند درخت بود و پیامبر دستور داد زیر آن درخت‌ها با سنگ چیزی شبیه منبر بسازند که بر مردم مشرف باشد و چون همگان آنجا جمع شدند و ایستادند، پیامبر صلی الله علیه و آله بالای آن سنگ‌ها ایستادند و پس از ستایش و نیایش خداوند چنین فرمودند:

ستایش خداوندی را که در یکتایی خود بلند مرتبه و با تفرد خود به همگان نزدیک و در قدرت خود با شکوه و ارکان او بزرگ و بر هر چیز احاطه دارد، در هر جا که باشد. خداوندی که بندگان را به قدرت و برهان خود مقهور ساخته است؛ بزرگواری که همواره پا برجاست و ستوده‌یی که نابود نمی‌شود و هر کاری به سوی او باز می‌گردد؛

پروردگاری که آسمان‌های عرش آسا را برافراشته و زمین‌های پهناور را گسترانیده است. پاک و منزّه از همه آلودگی‌ها و ستوده

است. پروردگار همه فرشتگان و روح است. بر همه چیزها که آفریده است فضیلت می فرماید و بر هر کس که به او نزدیک می شود عنایت می فرماید. همه دیده ها را می بیند و دیده ها او را نمی بینند، بزرگوار بردبار با گذشت. رحمتش همه چیز را فرا گرفته است و با نعمت خود بر آنان منت نهاده است. هرگز برای انتقام شتاب نمی فرماید و به فرستادن عذابی که گنهکاران سزاوارند پیشی نمی گیرد؛

همه اندیشه ها و آنچه را در ضمیر دارند می داند و پوشیده ها بر او پوشیده نیست و هیچ پوشیده بر او مشتبه نمی شود؛

به همه چیز احاطه دارد و بر همه چیره است. در همه کار توانا و بر هر کار نیرومند است. هیچ چیز مانند او نیست و او پدید آورنده همه اشیاء است. از آنگاه که هیچ چیز نبوده است او همچنان همیشگی و بر پای به دادگری است. هیچ خدایی جز او نیست و او عزیز و حکیم است؛

برتر از آن است که چشم ها او را درک کنند و او دیده ها را درک می فرماید و او نامریی و به همه چیز آگاه است. هیچ کس را نرسد که وصف او را به دیدار وصف کند و هیچ کس را نرسد که کیفیت او را چه نهان و چه آشکار درک کند، مگر به آنچه که نفس خداوند خود بر آن دلالت دارد؛

و گواهی می دهم که قدس خداوند همه روزگاران را انباشته است و پرتو او از ابد بر همه چیز افتاده است. او خداوندی است که فرمان خود را بدون مشورت با مشاوران اجرا می فرماید و هیچ

انباز و شریکی او را نیست و هیچ تدبیری از او فوت نمی‌شود. آنچه را که ابداع فرموده است بدون مثال و مانند بوده است و آنچه را آفریده است بدون یاری کسی و بدون چاره اندیشی آفریده است. اراده فرموده است و بوجود آمده است. خلق فرموده است، پدید شده است. او خدایی است که خدایی جز او نیست و او پروردگاری است که همه چیز را استوار و پسندیده و معتدل آفریده است. خداوند عادل است که هرگز جور نمی‌کند و بزرگواری که همه کارها به او باز می‌گردد؛

گواهی می‌دهم او خدایی است که همه چیز در قبال بزرگی او فروتنی می‌کند و همه چیز در برابر عزت او زبون است و همه چیز تسلیم قدرت اوست و همه چیز در برابر هیبت او خاضع است. او پادشاه پادشاهان است و خورشید و ماه در فلکها مسخر اوست و همه در مسیر و مدت معینی روان است. می‌افزاید شب را بر روز و می‌افزاید روز را بر شب و با شتاب در پی اوست. در هم شکننده هر ستمگر ستیزه‌جو و هر شیطان سرکش است؛

نه او را ضدی است و نه همراه او شریکی است. یکتای بی‌نیاز که نه زاییده شده است و نه می‌زاید و نه هیچ کس همتای اوست. پروردگار یکتا و خداوند بزرگوار هر چه می‌خواهد همان می‌شود و چون اراده فرماید حکم او جاری است و چون اراده کند همه چیز در احصای اوست. می‌میراند و زنده می‌کند، نیازمند و بی‌نیاز می‌کند، می‌خنداند و می‌گریاند. هر کس را خواهد نزدیک و هر کس را خواهد دور می‌فرماید. ثروت را می‌افزاید و می‌کاهد؛

ملک و ستایش از آن اوست و خیر همه در دست اوست و بر هر کاری تواناست. شب را به روز در می آورد و روز را به شب. دعا را بر می آورد و عطای او بسیار است و نفسها را می شمرد. پروردگار جن و آدمیان است. هیچ چیز بر او مشکل نیست. فریاد فریاد خواهان و اصرار اصرار کنندگان او را دلتنگ نمی سازد. پناهگاه و نگهدارنده نیکوکاران و توفیق دهنده رستگاران و مولای مؤمنان و پروردگار جهانیان است. آنکه بر همه خلق سزاوار است فقط او را سپاسگزار باشند و به هر حال او را ستایش کنند؛

من خداوند را به همه حال ستایش می کنم و در سختی و راحت و شدت و آسایش شکرگزار اویم. به او و فرشتگانش و کتابها و فرستادگان او مؤمنم. فرمانش را می شنوم و اطاعت می کنم و به هر چه که موجب خوشنودی او باشد مبادرت می کنم و تسلیم فرمان و قضای اویم برای رغبت در طاعت او و بیم از عذاب او، زیرا خداوند کسی است که هیچ کس از مکر او ایمن نیست و در عین حال از ستم او بیم نمی شود (ستم نمی کند که از آن جهت از او بیم شود)؛

در نفس خود برای او اقرار به بندگی می کنم و گواهی می دهم که او پروردگار است و آنچه را خداوند به من وحی فرموده است باید ابلاغ کنم و بیم آن است که اگر ابلاغ نکنم، عذابی به من برسد که هیچ کس هر اندازه هم چاره ساز باشد، نتواند آن را از من باز دارد. و خدایی جز او نیست؛

و به من اعلام فرموده است که اگر آنچه را بر من نازل کرده

است ابلاغ نکنم، چنان است که پیام و رسالت خداوند را ابلاغ نکرده‌ام و خداوند تبارک و تعالی خودش برای من محفوظ ماندن را تضمین فرموده است. و او خداوند کریم و کافی است و به من چنین وحی فرموده است:

بسم الله الرحمن الرحيم؛ ای پیامبر! آنچه از خدا بر تو نازل شد برسان که اگر نرسانی تبلیغ رسالت او را نکرده‌ای و خدای ترا از مردم محفوظ خواهد داشت؛

ای گروه مردم! اینک من در تبلیغ آنچه خداوند بر من نازل فرمود کوتاهی نکردم و من برای شما سبب نزول این آیه را بیان می‌کنم. بدانید که جبرئیل علیه السلام سه بار به حضور من آمد و از سوی پروردگار من که اصل و مایه سلام است به من امر کرد که در چنین اجتماعی بپا خیزم و به همه افراد، سیاه و سپید، اعلام کنم که علی بن ابی طالب برادر و جانشین و وصی و امام بعد از من است. یعنی کسی که منزلت و محل او نسبت به من، منزلت و محل هارون نسبت به موسی است، جز اینکه پس از من پیامبری نیست. و همانا پس از خدا و رسول خدا **علی** ولی شماست و همانا که خداوند تبارک و تعالی در این مورد آیه‌یی از قرآن را بر من نازل فرمود که در آن می‌فرماید: «همانا و به تحقیق ولی شما خدا و رسول خدا و کسانی هستند که ایمان آورده و نماز را برپا می‌دارند و در حالی که در رکوع هستند صدقه و زکات می‌دهند.» و علی بن ابی طالب نماز را برپا می‌داد و در حالی که در رکوع بوده صدقه پرداخته است و در همه حال فقط

خدای ﷻ را اراده کرده است و می‌کند؛

من از جبرئیل خواستم که از خداوند تقاضا کند مرا از تبلیغ این موضوع به شما معاف فرماید، زیرا می‌دانم که مؤمنان اندکند و منافقان بسیارند و گنهکاران در این کار فرومایگی می‌کنند و مسخره‌کنندگان به اسلام در کمین نشسته‌اند، همانانی که خداوند آنان را در کتاب خود چنین توصیف فرموده است: «آنان به زبانهای خود چیزی می‌گویند که در دل‌هایشان نیست و آن را سبک می‌پندارند و حال آنکه در نزد خدا گناهی بزرگ است.» و همانا مکرر و چند بار مرا آزار داده‌اند، تا آنجا که مرا گوش نام نهادند و می‌پنداشتند این کار آنان اهمیتی ندارد که همواره ملازم من اند و من هم به آنان توجه دارم، تا آنکه سرانجام خداوند متعال در این مورد این آیه را نازل فرمود: «و از ایشان اند آنان که همواره پیامبر را آزار می‌دهند و می‌گویند او گوش است (= هر چه بگویی گوش می‌کند). بگوای پیامبر، این لطفی است برای شما»؛

و اگر بخواهم می‌توانم نام این اشخاص را ببرم و به هر یک از ایشان اشاره و آنان را مشخص کنم. ولی به خدا سوگند من در مورد ایشان بزرگواری کردم و با وجود همه اینها خداوند از من راضی نمی‌شود مگر اینکه آنچه را بر من نازل کرده است ابلاغ کنم، و آن گاه باز همان آیه مبارکه «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ...» را تلاوت فرمود و به گفتار خود چنین ادامه داد:

ای گروه مردم! بدانید که خداوند **علی را برای شما به**

منصب ولایت و امامت منصوب فرموده است و فرمانبرداری از او بر مهاجران و انصار و کسانی که از آنان به نیکی پیروی کرده و پس از ایشان می آیند واجب است و بر همه شهرنشینان و صحرانشینان و بر عجم و عرب و آزاده و برده و برده زر خرید و کوچک و بزرگ اطاعت از او واجب است و بر همه یکتا پرستان از سپید و سیاه فرمان و گفتار و حکم او جاری و روان است. هر کس با او مخالفت کند نفرین شده است و هر کس از او پیروی کند مورد مهر و رحمت است و هر آن کس او را تصدیق کند خدایش می آموزد و هر کس از او سخن بشنود و فرمانبرداری کند مورد غفران خداوند است؛

ای گروه مردم! این آخرین بار است که من در این جایگاه می ایستم. بشنوید و اطاعت کنید و فرمانبردار خدایتان باشید. همانا خدای ﷻ مولای شما و پروردگار شماست و پس از او محمد، فرستاده خدا برای شما، ولی شماست، کسی که این جا ایستاده و با شما سخن می گوید. و پس از من **علی** ولی شماست و به فرمانی از سوی پروردگار شما امام شماست و سپس امامان و پیشوایانی که از فرزندان اویند، تا روزی که در آن روز خدای ﷻ را دیدار می کنید. همانا هیچ چیز حلال نیست جز آنچه خداوند حلال کرده است و هیچ چیز حرام نیست جز آنچه او حرام کرده است و خداوند حلال و حرام را به من آموخته و نشان داده است و من آنچه را که پروردگارم از کتاب خویش به من آموخته است و همه امور حلال و حرام را به **علی** آموختم؛

ای گروه مردم! بدانید هیچ علمی نیست مگر آنکه خداوند آن را در من احصاء فرموده است و من آن را در امام پرهیزگاران احصاء کردم. هیچ علمی نیست مگر آنکه آن را به **علی** تعلیم دادم و او امام آشکارکننده و آشکار است؛

ای گروه مردم! از **علی** کناره مگیرید و مگریزید و از ولایت او سرپیچی نکنید. اوست که به حق هدایت و به حق عمل می‌کند و از باطل نهی می‌کند و آن را از میان می‌برد و در راه خدا سرزنش سرزنش کننده او را باز نمی‌دارد. او نخستین کس است که به خدا و رسولش ایمان آورده و کسی است که جان خود را فدای رسول خدا کرده است (در راه رسول خدا جان فشانی کرده است)، و او کسی است که در آن هنگام که هیچ یک از مردان همراه رسول خدا نبوده و پرستش نمی‌کرده است، همراه پیامبر بوده و با او خدا را عبادت می‌کرده است؛

ای مردم! او را برتری دهید که خدایش برتری داده است و به او روی آورید و بپذیرید که همانا خداوندش او را به امامت منصوب فرموده است؛

ای گروه مردم! همانا که **علی** از سوی خداوند امام است و خداوند هرگز توبه کسی را که ولایت او را انکار کند نمی‌پذیرد و حتما هرگز او را نمی‌آمزد و این بر عهده خداوند است که نسبت به هر کس که با فرمانش مخالفت کند چنین رفتار فرماید و او را عذاب دردناک همیشگی دهد. پس بترسید از اینکه با من مخالفت کنید و به آتشی (دوزخ) درافتید که آتش‌گیره آن

مردمان و سنگ‌هایند و آماده شده است برای کافران.

ای مردم! به خدا سوگند که همه پیامبران و فرستادگان پیش به من و ظهورم مژده داده‌اند و من خاتم پیامبرانم و حجت بر همه آفریدگان، چه آنان که در آسمان‌هایند و چه آنان که در زمینها، و هر کس در این تردید کند کافر است، همچون کفر دوره جاهلی نخستین، و هر کس در چیزی از این گفتار من شک کند، نسبت به همه چیز تردید کرده است و تردیدکننده در این گفتار من در آتش است.

ای گروه مردم! خداوند با فضل و منت خود این موهبت و احسان را نسبت به من ارزانی داشته است و خدایی جز او نیست. همواره و در طول روزگار و به هر حال او را ستایشگر و سپاسگزارم.

ای گروه مردم! علی را برتری دهید که او پس از من از هر مرد وزنی افضل است. خداوند به پاس ما روزی فرو می‌فرستد و خلق را باقی می‌دارد. نفرین شده و مورد خشم و غضب خداوند است، هر کس که این گفتار مرارد کند، و هر کس بنگرد که برای فردای قیامتش چه چیزی پیش فرستاده است و از خدای بترسید که مخالفت کنید و همانا خداوند به آنچه می‌کنید آگاه است.

ای گروه مردم! در مورد قرآن تدبر کنید و آیات محکم آن را نیکو بفهمید و از آیات متشابه پیروی نکنید و به خدا سوگند هرگز کسی دشواریها و تفسیر آن را برای شما روشن نمی‌کند، جز همین کس که من دست او را می‌گیرم و به سوی خود بر می‌آورم و بازویش را بر می‌افرازم و به شما اعلام می‌کنم که هر کس من

مولای اویم این **علی** مولای اوست، یعنی علی بن ابی طالب که برادر و وصی من است و ولایت او از سوی خداوند متعال بر من نازل شده است.

ای گروه مردم! همانا علی و فرزندانش پاکیزه من ثقل کوچکنند و قرآن ثقل بزرگ است و هر یک از دیگری خبر می دهد و موافق با اوست و این دو از یک دیگر هرگز جدا نمی شوند تا کنار حوض پیش من آیند. همانا که آنان امنای خداوند میان خلق خدایند و حکیمان الهی در زمین خدایند. همان بدانید که من رسالت خود را ادا کردم و تبلیغ کردم و به گوش شما رساندم و توضیح دادم و روشن ساختم. همانا که این فرمان را خداوند فرموده است و من از قول خدای صلی الله علیه و آله می گویم که کسی جز این برادر من امیر مؤمنان نیست و پس از من برای هیچ کس جز او، امیری بر مؤمنان، حلال و روا نیست.

آن گاه پیامبر صلی الله علیه و آله با دست خود بازوی **علی** را که پایین تر از آن حضرت ایستاده بود گرفت و **علی** را چنان بلند کرد که پاهایش کنار زانوان رسول خدا قرار گرفت و باز چنین فرمود:

ای گروه مردم! این علی برادر و وصی من است و کسی است که پس از من شبان این امت است و خلیفه من بر امت من است و جانشین من برای تفسیر کردن کتاب خداوند و فرا خواننده به سوی خداوند و قرآن و عمل کننده به چیزی است که خداوند به آن راضی است و جنگ کننده با دشمنان خداوند است و به فرمانبرداری خداوند فرمان دهنده و از معصیت باز

دارنده است. او جانشین رسول خدا و امیر مؤمنان و امام و راهنما به فرمان خداوند است و می‌گوییم که به فرمان خداوند این گفتار مبدل نخواهد شد و می‌گوییم: پروردگارا! دوست بدار آن کس را که او را دوست می‌دارد و دشمن بدار هر که را با او دشمن است، و هر کس که او را منکر شود لعنت فرمای و بر هر کس که با او ستیز می‌کند خشم بگیر. پروردگارا! تو خود فرمان امامت را برای **علی** نازل فرمودی و فضیلت او را چنان روشن کردی که برای بندگان خویش با نصب او به امامت دین را کامل و نعمت خود را برایشان تمام فرمودی و برای آنان به آیین اسلام خشنود شدی و فرمودی: «و هر کس غیر از اسلام دینی اختیار کند هرگز از وی پذیرفته نمی‌شود و او در آخرت از زیان کاران است.» پروردگارا! من ترا گواه می‌گیرم که به درستی تبلیغ کردم.

ای گروه مردم! همانا که خداوند ﷺ دین شما را با امامت او تکمیل فرمود و هر کس او را و فرزندان مرا که از ذریه اویند، تا روز رستاخیز و هنگام عرضه کردن اعمال به خداوند، به امامت نپذیرد و به آنان اقتدا نکند، همانا اعمال او سبک سنگ خواهد شد و نابود می‌شود و در آتش جهنم جاودانه است. نه عذاب از آنان تخفیف داده می‌شود و نه نظر رحمت بر آنان می‌شود؛

ای گروه مردم! این مرد از همه شما مرا بیشترین یاری داده است و شایسته‌ترین مردم در رعایت حق خدای ﷻ و من بوده و هست و خدای و من از او خشنودیم و هیچ آیه‌یی که در آن بیان رضایت حق باشد نازل نشده است، مگر اینکه در باره اوست و

خداوند هیچ گاه خطاب ای کسانی که گرویده‌اند صادر نفرموده است، مگر اینکه او سر فصل آن خطاب است و خداوند در سوره هل اتی گواهی به بهشت نداده است، مگر برای او و آن را در مورد کس دیگری جز او نازل نفرموده است و در آن سوره کسی جز او را نستوده است.

ای مردم! این ناصر دین خدا و دفاع کننده از رسول خداست و پرهیزگار پاک سرشت و راهنما و راهنمایی کننده است. پیامبر شما بهترین پیامبر و وصی شما بهترین وصی است.

ای مردم! ذریه هر پیامبری از صلب اوست و ذریه من از صلب **علی** است.

ای مردم! همانا ابلیس، آدم علیه السلام را با حسد و رشک از بهشت بیرون کرد، شما بر او رشک مبرید که اعمال شما تباه و قدمهای شما لغزان شود. همانا آدم علیه السلام با اینکه برگزیده خداوند بود با یک ترک اولی به زمین فرستاده شد و این موضوع در باره شما چگونه خواهد بود؟ و حال آنکه شما نه تنها معصوم نیستید، بلکه برخی از شما دشمنان خدایند. همانا کسی جز بدبخت و شقی **علی** را دشمن نمی‌دارد و کسی جز پرهیزگار او را دوست نمی‌دارد و کسی جز مؤمن مخلص به او ایمان نمی‌آورد. به خدا سوگند سوره و العصر در باره **علی** نازل شده است.

ای مردم! من خدا را گواه گرفتم و پیام و رسالت او را به شما تبلیغ کردم و بر رسول چیزی جز ابلاغ آشکار نیست.

ای مردم! «از خدای بترسید چنان که شایسته ترسیدن از

اوست، تا نمیرید مگر آنکه شما مسلمان باشید»؛

ای مردم! «ایمان بیاورید به خدا و رسول خدا و نوری که با او فرو فرستاده شده است»، «پیش از آنکه چهره‌هایی را هلاک و نابود کنیم یا واژگونه سازیم»؛

ای مردم! نور از سوی خداوند متعال در من نهاده شده و سپس در **علی** و پس از او در نسل اوست تا مهدی قائم، یعنی همان کس که حق خدا و حق هر مؤمنی را اداء خواهد کرد، زیرا خداوند ﷻ ما را برای مقصران و ستیزه‌گران و مخالفان و خیانتکاران و گنهکاران و ستمگران و غاصبان همه جهانیان حجت قرار داده است.

ای مردم! من رسول خدایم که پیش از من رسولان دیگر بوده‌اند. آیا اگر بمیرم یا کشته شوم می‌خواهید به پاشنه‌های خود برگردید؟ و اگر چنین کنید به خداوند هیچ زیانی نمی‌رسانید و خداوند به زودی شکرگزاران و شکیبایان را پاداش می‌دهد، و همانا **علی** موصوف به شکرگزاری و شکیبایی است و پس از او فرزندان من که از صلب اویند به این صفات موصوف هستند.

ای مردم! در باره اسلام خود به خداوند منت منهدید که در نتیجه خداوند بر شما خشم گیرد و عذابی از نزد خود به شما رساند. همانا که خدایت در کمین‌گاه است.

ای مردم! پس از من پیشوایان و امامانی به زودی خواهند بود که مردم را به آتش فرا می‌خوانند و روز رستاخیز یاری کرده نخواهند شد. **ای مردم!** خداوند و من از آنان بیزاریم و همانا آنان

و یاران و شیعیان و پیروان ایشان در پست‌ترین طبقه دوزخند و بسیار بد جایگاهی است برای متکبران. همانا من امامت را به صورت وراثت تا روز رستاخیز در اعقاب خود به ودیعه می‌سپرم و به تحقیق آنچه را باید تبلیغ کنم تبلیغ کردم و این حجت است برای هر حاضر و غایب و بر هر کس چه در اینجا حاضر است و چه حاضر نیست و هنوز متولد نشده است. همانا شاهدان به غایبان تبلیغ کنند و پدران به فرزندان تا روز قیامت تبلیغ کنند، و به زودی این موضوع را غصب می‌کنند و به صورت پادشاهی در می‌آورند و در آن صورت «ای گروه جن و انس! به زودی به حساب شما می‌رسیم. و خداوند بر شما شراره‌های آتش و مس گذاخته فرو می‌فرستد، تا هیچ نصرت و نجاتی نیابید»؛

ای مردم! خدای صلی الله علیه و آله چنان نیست که شما را واگذارد «بر آنچه که بر آن هستید، تا آنکه به آزمایش، بد سرشت را از پاک سرشت جدا سازد و خداوند شما را بر سر غیب آگاه نمی‌سازد»؛

ای مردم! هیچ قریه‌ای نیست، مگر آنکه خداوند ساکنان آن را به سبب تکذیبی که می‌کنند هلاک می‌کند و آنان ستمگرند و خداوند این موضوع را در کتاب خود ذکر فرموده است و این امام و ولی شماست و او وعده خداوند است و خداوند وعده خود را راست می‌فرماید.

ای مردم! پیش از شما بیشتر گروه‌های نخستین گمراه شدند و خداوند همچنان که پیشینیان را نابود ساخت، دیگران را هم نابود می‌فرماید.

ای مردم! خداوند مرا به امر و نهی فرمان داده است و من هم آن را بر عهده **علی** می‌گذارم موضوع امر و نهی از سوی خدای ﷻ بر عهده **علی** است. بنابراین، فرمانش را بشنوید و از هر چه نهی می‌کند خود داری کنید و به خواسته او کار کنید و راههای گوناگون شما را از راه او پراکنده نکند. همانا من راه و صراط مستقیم خدایم که به شما فرمان به اطاعت او داده است و پس از من **علی** و پس از او فرزندان من که از صلب اویند امامانی هستند که به حق حکم می‌کنند و به آن توسل می‌جویند؛ و سپس پیامبر سوره «فاتحة الكتاب» را تلاوت فرمودند و گفتند: این سوره در مورد من و ایشان نازل شده است و عموم و خصوص آن به ایشان بستگی دارد؛

و آنان همان اولیای خداوندند که نه بیمی برایشان است و نه اندوهگین می‌شوند. همانا حزب خدا همانان رستگاران و چیرگانند و همانا دشمنان علی، آنان بدبختان و سرکشانند و آنان برادران شیطانهایند که برخی به برخی دیگر سخنان فریبنده و غرور را الهام می‌کنند، و همانا دوستداران ایشان همان مؤمنانی هستند که خداوند در کتاب خود آنان را یاد کرده و چنین فرموده است: «(ای رسول) هرگز مردمی را که به خدا و روز قیامت ایمان آورده‌اند نخواهی یافت که دوستی کنند با کسی که با خدا و رسول او دشمنی می‌کند»؛

و همانا دوستداران ایشان آنانی هستند که خدای ﷻ ایشان را چنین وصف فرموده است: «آنان که ایمان به خدا آورده‌اند و

ایمان خود را به ستم نیالوده‌اند؛ برای آنان ایمنی است و آنان هدایت یافتگانند.» همانا دوستداران آنان کسانی هستند که در کمال امان وارد بهشت می‌شوند و فرشتگان به آنان سلام می‌دهند و می‌گویند: پاک شدید، جاودانه وارد بهشت شوید؛ همانا دوستداران ایشان کسانی هستند که خدای تعالی در باره آنان فرموده است: «بدون حساب وارد بهشت می‌شوند.» و دشمنان آنان کسانی هستند که به دوزخ می‌افتند و دشمنان ایشان کسانی هستند که آوای جهنم را در حالی که فوران می‌کند می‌شنوند و دوزخ را هیاهوست، زیرا هر امتی بر آن وارد می‌شود قوم (هم‌کیشان) خود را لعنت می‌کند؛

دشمنان ایشان کسانی هستند که خدای تعالی در باره‌شان فرموده است: «هر فوجی از ایشان که در دوزخ می‌افتند، خزانه داران آن از ایشان می‌پرسند: آیا برای شما بیم دهنده نیامده است؟» همانا دوستداران ایشان کسانی هستند که از پروردگار خود در نهان بیم دارند و برای آنان آمرزش و پاداش بزرگ است. **ای مردم!** دشمن ما کسی است که خدایش نکوهش و نفرین فرموده است و دوستدار ما کسی است که خدایش ستوده و دوست می‌دارد.

ای مردم! همانا من بیم دهنده‌ام و **علی** هدایت‌کننده است؛ **ای مردم!** من پیامبرم و **علی** وصی من است و همانا مهدی قائم که خاتم امامان است از ماست. اوست که دین را آشکار می‌سازد و از ستمگران انتقام می‌گیرد. همانا که او گشاینده و

ویرانگر دژهاست و اوست که تمام فرقه‌های مشرکان را می‌کشد. او انتقام خون همه اولیای خدا را می‌گیرد. او ناصر دین خداوند است و از دریا‌های ژرف به دست خویش آب بر می‌دارد. او فضل و فضیلت را به هر کس به اندازه سهم او می‌بخشد و نسبت به هر نادان به اندازه نادانی او. همانا که او برگزیده و گزینه خداوند است. همانا که او وارث همه علوم و آگاه و چیره به همه آن است. اوست که از خدای خود خبر می‌دهد و امور مربوط به ایمان را خبر می‌دهد، او راهنمای استوار است. کارها به او تفویض شده است. اوست که همه کسانی که پیش از او بوده‌اند به وجود او مژده داده‌اند. او حجت باقی خداوند است و پس از او حجتی نیست و حق فقط همراه اوست و نور و پرتوی جز پیش او نیست. هیچ کس بر او چیره و پیروز نمی‌شود و همانا که او ولی خدا در زمین خدا و حکم خدا میان خلق خداست و امین خدا در نهان و آشکار است.

ای مردم! برای شما روشن کردم و فهماندم و این **علی** است که پس از من به شما می‌فهماند. همانا اکنون پس از پایان خطبه‌ام شما را فرامی‌خوانم که نخست دست بیعت به من دهید و ضمن دست نهادن در دست من به ولایت او اقرار کنید و پس از آن دست در دست او نهید. همانا من با خداوند بیعت کردم و **علی** با من بیعت کرد و من از سوی خداوند ﷺ از شما برای او بیعت می‌گیرم «و هر کس پیمان شکند همانا پیمان خویش را شکسته است»؛

ای مردم! همانا حج و عمره از شعائر خداوند است: «و هر کس حج یا عمره گزارد...» تا آخر آیه؛

ای مردم! حج بگزارید که اهل هیچ خانه‌یی حج نمی‌گذارند مگر اینکه بالیده می‌شوند و افزون می‌گردند و اهل هیچ خانه از حج رویگردان نمی‌شوند مگر اینکه پریشان و پراکنده می‌شوند؛

ای مردم! هیچ مؤمنی در موقف عرفات وقوف نمی‌کند مگر اینکه خداوند گناهان گذشته‌اش را می‌آمرزد و پس از انقضای حج، بررسی اعمال آینده او را از نو شروع می‌کنند؛

ای مردم به حاجیان از سوی خداوند کمک می‌شود. هزینه آنان جبران می‌شود و خداوند پاداش نیکوکاران را تباه نمی‌سازد؛

ای مردم! حج خانه خدا را در حالی که از لحاظ امور دینی و اندیشیدن و دانستن احکام آن در حد کمال باشید انجام دهید و از مشاهده حج بر مگردید مگر آنکه توبه کرده و خود را از گناه باز دارید؛

ای مردم! نماز را بپا دارید و زکات را همان گونه که خدای تعالی

به شما فرمان داده است بپردازید و اگر روزگاری برای شما پیش آمد که برخی از امور را فراموش یا در مورد آن کوتاهی کنید، **علی** ولی شما خواهد بود و برای شما روشن‌کننده است. همین **علی** که خداوند تعالی او را پس از من به امامت منصوب فرموده و او را از من و مرا از او آفریده است. از هر چه بپرسید به شما خبر می‌دهد و آنچه را ندانید برای شما بیان و روشن می‌کند؛

همانا امور حلال و حرام بیش از آن است که بتوانم در یک جلسه برای شما بشمارم و معرفی کنم و اکنون به من فرمان

داده است که از شما بیعت بگیرم. و دست پیمان دهید که آنچه را از سوی خداوند در مورد علی - که امیر المؤمنین است - ابلاغ کردم، بپذیرید و هم در مورد امامان پس از او که از من و اویند فرمانبردار باشید و مهدی قائم علیه السلام میان ایشان است که به حق تا روز قیامت حکم می‌کند؛

ای مردم! هر کار حلالی که شما را به انجام آن راهنمایی کرده‌ام و هر کار حرامی که شما را از انجام آن باز داشته‌ام همان گونه است و من هرگز از آن بر نمی‌گردم و تبدیل نمی‌کنم. هر آینه این موضوع را به یاد داشته باشید و آن را مبدل مسازید. باز هم سخن خود را تکرار می‌کنم که نماز را بپا دارید و زکات را بپردازید و امر به معروف و نهی از منکر کنید و اکنون مهمترین امر به معروف این است که به این گفتار من در مورد ولایت **علی** عمل بسنده کنید و آن را به کسانی که اینجا حاضر نیستند تبلیغ کنید و به آنان امر کنید آن را بپذیرند و آنان را از مخالفت با این امر باز دارید، که این فرمانی از سوی خدای سبحانه و تعالی و من است؛

ای مردم! قرآن برای شما بیان کرده که امامان پس از **علی** از میان فرزندان و اعیان اویند و من هم به شما شناساندم که آن امامان از نسل **علی** و منند، آنجا که خدای سبحانه و تعالی می‌فرماید: «وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ» (و آن را در ذریه خود تا قیامت، کلمه باقی گردانید.) و هرگز تا هنگامی که به آن دو (قرآن و امامان) تمسک جویند، گمراه نخواهید شد؛

ای مردم! پرهیزگاری، پرهیزگاری! و از قیامت بترسید که

خداوند فرموده است: زلزله قیامت چیزی سخت بزرگ است. مرگ و حساب و موازین و حساب پس دادن در پیشگاه پروردگار جهانیان و پاداش و شکنجه را فریاد آورید. هر کس نیکویی آورد رستگار است و هر کس گناه آورد او را در بهشت بهره و نصیبی نیست؛

ای مردم! شما بیش از آن هستید که در یک جلسه بتوانید با من دست دهید و بیعت کنید و خدای تعالی فرمان داده است که نخست از شما اقرار زبانی بگیرم که در مورد امیر المؤمنین **علی** و امارت او و امامانی که پس از او می آیند و از نسل من و اویند اقرار کنید و به شما گفتم و اعلام کردم که ذریه من از صلب اویند. اکنون همگان بگویید: ما شنوا و فرمانبردار و پذیرا و خشنود به آن چیزی هستیم که از سوی پروردگاران که پروردگارتو نیز هست در مورد **علی** و فرزندانش ابلاغ کردی و در این بادل و جان و دست و زبان بیعت می کنیم و بر این بیعت زندگی می کنیم و می میریم و برانگیخته می شویم. آن را تغییر و تبدیل نمی کنیم و در آن شک و تردید روا نمی داریم و از این عهد بر نمی گردیم و پیمان نمی شکنیم و از خداوند و امیر المؤمنین **علی** و فرزندانش حسن و حسین که امامند و از صلب **علی** و ذریه تو می باشند اطاعت می کنیم. و من منزلت و مقام حسن و حسین را در پیشگاه خدایم و خودم به شما اعلام کردم و رساندم و همانا آن دو سرور جوانان بهشتند و آن دو پس از پدرشان امامند و پیش از آنکه **علی** پدر آن دو باشد، من پدر ایشانم. اکنون بگویید:

از خدای فرمانبرداریم و در این مورد با تو و **علی** و حسن و

حسین و دیگر امامان که گفتی عهد و پیمان می‌دهیم و این پیمان که برای **علی** علیه السلام می‌گیری از دل و جان و دست و زبان رضایت می‌دهیم و اگر بتوانیم دست بیعت هم می‌دهیم (دست در دست او می‌گذاریم)، و گرنه با زبان اقرار می‌کنیم و هرگز به فکر تغییر آن نخواهیم بود و در دل خود خیال بازگشت از آن را نخواهیم داشت و خدا را در این باره گواه می‌گیریم و خداوند بسنده‌تر گواه است و تو و همه کسانی را که باید از ایشان اطاعت کرد، چه آشکار باشند و چه نهان و فرشتگان و لشکرهای خدا را گواه می‌گیریم و خداوند از هر گواهی بزرگتر است؛

ای مردم! چه می‌گویید؟ همانا خداوند داننده هر سخن و اندیشه نهانی همگان است. هر کس رهنمون شده است به سود خویش رهنمون شده و هر آن کس گمراه شود به زیان خود گمراه شده است و هر کس بیعت کند با خدا بیعت کرده است و دست خدا بر فراز دست ایشان است؛

ای مردم! از خدا بترسید و با **علی** که امیر المؤمنین است و حسن و حسین و دیگر امامان که کلمه طیبه باقیه هستند بیعت کنید. خدای هر که را غدر کند نابود فرماید و بر هر کس وفا کند مهر و محبت فرماید؛ و هر کس پیمان شکند، همانا به زیان خویش شکسته است؛

ای مردم! آنچه را که برای شما گفتم بگویید و به **علی** به امیری بر مؤمنان سلام دهید و بگویید: «شنیدیم و اطاعت کردیم. خواهان آمرزش تو هستیم پروردگارا، بازگشت به سوی

تو است.» و بگویید: «سپاس خداوندی را که ما را به این هدایت کرد و اگر خدایمان هدایت نمی‌کرد، خود هدایت نمی‌شدیم»؛
ای مردم! همانا فضائل علی بن ابی طالب نزد خداوند ﷺ است و آنها را در قرآن نازل فرموده است و بیش از آن است که بتوانم در یک جلسه بیان کنم و هر کس از آن به شما خبر داد و آن را می‌شناخت او را تصدیق کنی؛

ای مردم! هر کس از خداوند و رسول او و **علی** و امامانی که گفتم اطاعت کند، همانا به فوز بزرگ رسیده است؛

ای مردم! کسانی که به بیعت با او پیشی گیرند و به دوستی ورزیدن و سلام دادن به او به امارت مؤمنان سبقت بجویند، آنان بهره‌مندان در بهشتهای پر نعمتند؛

ای مردم! چیزی را بگویید که خداوند از آن خشنود باشد و اگر شما و همه کسان که در زمینند کافر شوید هرگز هیچ زبانی به خداوند نخواهد رسید؛

پروردگارا مؤمنان را بیامرز و بر کافران خشم بگیر و سپاس خداوند سزاوار پروردگار جهانیان است؛

در این هنگام مردم با صدای بلند گفتند: آری، فرمان خدا و رسولش را شنیدیم و با جان و دل و دست و زبان فرمانبرداریم و برای بیعت و دست در دست نهادن، به نزد پیامبر و **علی** هجوم آوردند؛ پس نخستین کسانی که با رسول خدا بیعت کردند، خلیفه اول و دوم بودند و پس از آن دو دیگر مهاجران و انصار و مردم به ترتیب قدر و منزلت خویش همگان بیعت کردند. آنگاه نماز ظهر

و عصر پیوسته به یک دیگر گزارده شد و شب هم نماز مغرب و عشا را پیوسته گزاردند و سه روز مدت بیعت و دست بردست دادن طول کشید، و هر گاه گروهی بیعت می کردند، رسول خدا می فرمودند: سپاس خداوندی را که ما را بر همه مردم فضیلت داده است.

احمد بن علی طبرسی، الإحتجاج علی أهل اللجاج
(چاپ اول: مشهد، نشر مرتضی، ۱۴۰۳ق)، ج ۱، ص ۵۵ - ۶۶.

علی
شاه مردان